

СТАНОВИЩЕ

За

Докторска дисертация за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление „Социология, антропология и културни изследвания“

Тема: „Социален капитал, социално пространство и граждански живот на студентите в София“

Кандидат: Люсиен Петерс

Научен ръководител: доц.д-р Катя Михайлова

УНСС - Факултет по обща икономика, Катедра „Икономическа социология“

1. Кратки биографични данни

Кандидатът за докторска степен, г-н Люсиен Петерс, има гражданство на Люксембург и е заемал престижни работни позиции като експерт, съветник и мениджър на високо равнище в международните организации: Европейски парламент (ЕС) и Европейска комисия (ЕС), Световна здравна организация (СЗО), Световна банка, Европейска инвестиционна банка (ЕИБ), Международен валутен фонд (МВФ), Министерството на финансите в Люксембург и Banque Générale du Luxembourg. Кандидатът е завършил Университета Джордж Мейсън, САЩ в Бакалавърска програма по Сателитни предавания и Университет Екзетър, Великобритания с магистърска степен в областта на финансите. Кандидатът е записан в докторска програма на английски език в УНСС.

2. Необходими документи за публичната защита и общи характеристики на докторската дисертация

Кандидатът представя надлежно необходимите документи: дисертация, автореферат, три публикации, публикувани в: УНСС *Research Papers*, 3/2021; *Newmedia 21 (Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика)*, 2-ри юни 2021 г.; *Проблеми на постмодернизма*, 11(2), 2021 и професионална биография. Авторефератът и трите публикации представят основните авторови приноси относно теоретичния аспект на темата за младежкия социален капитал, както и основните емпирични резултати, произтичащи от проведеното лонгитудинално антропологично изследване.

Дисертацията се състои от четири глави – първите две теоретични и методологични глави и следващите две глави с резултати и наблюдения от проведено антропологично изследване. Включена е и уводна и заключителна част заедно с приложението, в което са представени профилите на участниците и записите на наблюдение. Освен това е приложен списък с 21 фигури и 3 таблици. Шест от фигурите представят основните идеи на автора за формиране на социалния капитал, свързани с очертаване на кръгове, гражданска ангажираност и методологичната рамка като цяло. Списъкът с литература включва 120 теоретични и емпирично базирани източници. Общият обем на дисертацията е 153 страници.

3. Оценка на основните резултати и на изследователските приноси в докторската дисертация.

Основните понятия в теоретичната рамка на дисертацията – "социален капитал", "доверие", "семейство" и "социално пространство" са подробно описани в Първа глава. Авторът дискутира основните аспекти на "социалния капитал" в произведенията на Бурдийо, Колман, Пътнам, Летки, Уулкок, и други като приема триизмерния модел на социалния капитал на Woolcock (1998). Последният включва аспектите на свързване, създаване на мостове и на връзки и се приема от автора като по-релевантен концепт за тестване в емпиричното му изследване. Намирам за интригуващо авторовото понятие "социални силози" и добавената му стойност за разбирането на връзките между различните кръгове на социалните мрежи и тяхната значимост за участието на младите хора в гражданския живот.

Авторът демонстрира и добро познаване на литературата за социалния капитал в българския контекст, като посочва множество препратки в целия текст на дисертацията (Ракаджийска, 2008; Михайлова, 2004; Канеф, 2004, Рот, 2007). Той дискутира върху някои специфични изследвания за българската младеж (Аднанес, Христова, Кабаиванов, Кабакчиева, Канеф, Ковачева, Митев, Крийд, Годзее и др.). Така кандидатът оправдава в достатъчна степен необходимостта от допълнително знание по отношение на конкретната изследователска тема, т.е. гражданското участие на днешните младежи, детерминирано от техния социален капитал. Освен това авторът прави кратко представяне на българското семейство с акцент върху високото ниво на доверие и взаимна помощ между членовете, особено през периода на социализма (Смолет, 1989 г.) за разлика от ниското ниво на доверие в социалните институции в постсоциалистическо време (Фукуяма, 1995 г.; Рот, 2007). Тези конспективни размисли за социалистическото минало дават основата за тестване на една от основните изследователски хипотези за това дали в днешно време гражданската ангажираност на младите хора все още е повлияна от разказите за комунизма в семейството (стр.9-10).

По отношение на изследователската методология авторът използва лонгитудинално етнографско наблюдение на 15 студенти и възпитаници от УНСС и Софийския университет. Наблюдението продължава за период от 7 години и е допълнено с полуструктурирани интервюта и събиране на житейски истории на информаторите. Проучваната група обхваща младежи от така нареченото поколение на Милениалите, родено след 1980 г., и някои представители на последващото Z поколение. Освен това авторът използва ментално картографиране като метод за проследяване на състава на студентската група, събиранията, движенията, визуалната идентификация на публичните сгради и места и участието на студентите в гражданските събития.

Намирам за силен аспект на изследването детайлизирания начин на представяне от кандидата на важни компоненти на дизайна на изследването: развитието на наблюдението във времето, мотивацията за изследването, начина на достъп до участниците, местата за разговор, начините на водене на бележки, записи, етичните измерения и др. Намирам и като много показателен и информативен аналитичен инструмент метода за изучаване на езика на участниците по време на разговорите им, както и представянето им в социалните мрежи. Анализът на емоционалния статус на информаторите и представената таксономия на категории (Фиг.9, стр.53) разкрива подробна картина на нагласите, поведенията и убежденията на младите хора към обществени и граждански

дейности като преобладават чувствата на безразличие, недоверие и отчуждение. Мисля, че емоционалното направление на анализа на автора определено има добавена стойност към проведеното задълбочено емпирично изследване.

Други находки, които високо оценявам в дисертацията, са задълбочените прозрения на автора върху така наречената "шуробаджанашина" и "землячество" като специфични социални мрежи, чрез които се създават влиятелни и доверителни връзки и взаимоотношения в българското общество. Както посочва авторът, тези думи/понятия трудно могат да се преведат на английски език, защото фиксират вид взаимозависимост и взаимност, които са близки до непотизма. От друга страна, авторът правилно споменава спецификата и на двете явления, за които той казва, че те включват "хибридни елементи между компонента на свързване и компонента на мостосъздаване в структурата на социалния капитал в България" (стр.80-81).

Друга интересна находка, произтичаща от етнографското наблюдение, е идеята за т.нар. флексибилен капитал (Flex capital) като четвърти компонент на структурата на социалния капитал (фиг. 2, стр.41). Според определението на автора, той е "гъвкаво, специфично за целта рекомпозиране на кръговете, свързани с мостосъздаващия компонент [на социалния капитал]" (стр.99). По-подробна структура на релациите между кръговете и движенията вътре и навън в рамките на мостосъздаващия компонент на социалния капитал се приема от автора като аналитичен инструмент за по-добро разбиране на социализиращите практики на студентите.

Обобщаващите заключения, направени върху основата на емпиричните доказателства, изглеждат оправдани и добре аргументирани. Авторът прави заключения относно ниското ниво на ангажираност на младите хора с граждански инициативи поради широк спектър от причини. Сред тях той изброява липсата на лидерство, ниското ниво на доверие на студентите в държавните и социалните институции, включително сектора на НПО, затворения и стабилен свързващ компонент на социалния капитал (семейството), и по-малко стабилния мостосъздаващ компонент на социалния капитал. Семейният произход като предиктор на студентската гражданска активност се доказва от наблюдението на автора, че студентите, чиито родители са по-активни в настоящите граждански и политически събития, проявяват по-голям интерес към гражданския живот. Авторът определя гражданския активизъм на студентите като спорадично участие в улични протести и участие тип "спри-и-върви", без продължителност във времето и трайна мотивираност на участието. Той също така заключава, че участниците показват ограничено разбиране на понятието за "общо благо" и не са мотивирани да участват в каузи на НПО-та (стр.90).

Съжалявам да призная, че личните ми наблюдения върху българските студенти в качеството ми на университетски преподавател за последните 15 години напълно съвпадат с наблюденията и заключенията на автора относно отчуждаването на младежите от политическия живот и липсата на мотивация да бъдат активни граждани.

4. Критични коментари

Последно, ще обърна внимание на някои недостатъчно добре формулирани тези в докторската дисертация. Първо, по отношение на литературата и референциите на български език по темата за доверието като "междусекторно измерение на социалния капитал" бих могла да препоръчам

някои допълнителни четива като книгата на А. Лулева (2021) *Култура на (не)доверието. Антропологични перспективи*. С. Гутенберг; Н. Тилкиджиев (Ред). (2010) *Благосъстояние и доверие. България в Европа, Сравнителни анализи 2006/2009*. С. Изток-Запад и данните и анализите от Европейското социално изследване - различни вълни.

Второ, авторът се позовава на 5 компонентната схема на гражданска ангажираност (Letki, 2003 г.), която включва: разбиране и приемане на концепцията за "Общото благо", разбиране и идентифициране с каузите, промотирани в гражданското общество, възприятия за безпристрастност и ефективност на НПО-тата, прозрачност на неправителствените организации и политически партийни дейности и достъпност на гражданските организации (стр. 67). Въпреки факта, че тази схема обхваща основните форми на гражданска дейност, съществуват някои допълнителни и по-разпространени видове активности като дарения, участие в благотворителни кампании и в публични обсъждания, подписване на петиции, както и участие в процеси на консултации, които активности не се разглеждат. В този смисъл бих препоръчала главата относно гражданската активност с анализи на сектора на НПО да бъде доразвита от гледна точка на капацитета на НПО по отношение на финансовите, човешките и експертните ресурси за активно участие в обществени консултации и при вземането на политически решения както на национално, така и на местно равнище, включително и темата за развитието на неправителствени ориентираните НПО-та. Бих препоръчал и повече препратки към данни от анкети за общественото мнение и национални проучвания, които предоставят представителна информация за различни видове гражданска дейност на обикновените хора, както и относителното участие на хора в доброволческа дейност за различни социални каузи.

Трето, въпреки основния акцент на автора върху семейството в социализирането на младите хора, училището също играе формативна роля в живота на учениците, като изгражда гражданско образование и гражданска грамотност за младите поколения. Този аспект е пропуснат при анализа.

Последно, намирам дефицит в антропологичния анализ, свързан с липса на препратки към политическата ситуация в страната през годините на наблюденията на автора. Тук имам предвид главно възхода на националистичните и крайно десни консервативни движения и партии от една страна, и тенденциите на увеличаване на евроскептицизма от друга страна като част от социално-политическата динамика в страната.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертацията „Социален капитал, социално пространство и граждански живот на студентите в София“ е иновативно проучване на социалния капитал на младежите в България. Изследването е оригинално в производството на нова система от знания за нагласите и поведението на младите хора по отношение на гражданския живот в съвременна България. Уверено ще гласувам за присъждането на образователната и научна степен "Доктор" в професионално направление "Социология, антропология и културни изследвания" на г-н Люсиен Петерс.

Бургаски Свободен Университет, Бургас, България

23.05.2022 г.

Проф.д-р Татяна Коцева

Член на Научното Жури

STATEMENT

For the Doctoral Dissertation for acquiring the educational and scientific degree of “Doctor” in the scientific specialty “Sociology, Anthropology and Cultural Studies”

Title: “STUDENTS’ SOCIAL CAPITAL, SOCIAL SPACE, AND CIVIC LIFE IN SOFIA”

Candidate: Mr. Lucien PETERS

Academic advisor: Assoc. Prof. Katia Mihailova, PhD

Faculty of General Economics, Dept of Economic Sociology,
The University of National and World Economy

1. Short biographical data.

The Ph.D. candidate, Mr. Lucien Peters, has the citizenship of Luxemburg and has held prestigious working positions as an expert, advisor and high-level manager at the international organizations like the European Parliament (EU) and the European Commission (EU), World Health Organization (WHO), The World Bank, European Investment Bank (EIB), International Monetary Fund (IMF), Ministry of Finance in Luxemburg and Banque Générale du Luxembourg. The candidate has graduated from George Mason University, US in Satellite broadcasting with B.A. and from Exeter University, UK with MA in Finance. The candidate has been enrolled in a doctoral program in English at the UNWE.

2. The required documents for the public defense and general characteristics of the Ph.D. dissertation

The candidate presented the duly required documents: the dissertation, the author’s abstract, the three publications published in UNWE Research Papers, 3/2021, *Newmedia 21 (Медиа на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика)*, 2nd June 2021, and *Postmodernism Problems*, 11(2), 2021 along with his CV. The author’s abstract and the three publications have covered the main author’s contributions concerning the theoretical aspect of the topic of youth social capital as well as the main empirical findings stemming from his long-term anthropological study.

The dissertation consists of four chapters – the first two theoretical and methodological chapters and the next two chapters with research results and observations from the field survey. There is an introductory and concluding part along with the Annex with informants’ profiles and observation records. Additionally, a list of 21 figures and 3 tables has been attached. Six of the figures present the main author’s ideas of social capital formation related to circles, civil

engagement and the methodological framework in general. The reference list includes 120 theoretical and empirical-based sources. The total volume of the dissertation is 153 pages.

3. Evaluation of the main findings of the Ph.D. thesis and the author's research contributions.

The main concepts of the thesis' theoretical framework – 'social capital', 'trust', 'family' and 'social space' are thoroughly described in Chapter One. The author elaborates on the main aspects of "social capital" in the works of Bourdieu, Coleman, Putnam, Letki, Woolcock, and others and finally accepts the three-dimensional Woolcock's (1998) model of social capital, including bonding, bridging and linking aspect as more relevant for testing in his empirical study. I find intriguing the newly invented concept of 'social silos' and its added value to understanding the links between different circles of social networking and their relevance to the young adults' involvement in civic life. The author also demonstrates a good knowledge of the literature on social capital in the Bulgarian context by indicating numerous references throughout the whole text of the thesis (Rakadjiska, 2008; Mihaylova, 2004; Kaneff, 2004, Roth, 2007) and he elaborates on some particular research on Bulgarian youth (Adnanes, Hristova, Kabaivanov, Kabakchieva, Kaneff, Kovacheva, Mitev, Creed, Ghodsee, etc.). Thus, the candidate sufficiently justifies a need to provide academic knowledge on his specific research topic, i.e. today's youngsters' civic involvement as determined by their social capital. Further, the author provides a brief sketch of the Bulgarian family with a focus on the high level of trust and mutual assistance between members, esp. during the period of socialism (Smollett, 1989) in contrast to the low level of trust in social institutions during post-socialist times (Fukuyama, 1995; Roth, 2007). These concise reflections on the socialist past have provided a basis for testing one of the main research hypotheses of whether nowadays the young adults' engagement with civic life is still influenced by family narratives about communism (pp.9-10).

In regard to the research methodology, the author uses long-term ethnographic observation of 15 students and graduates from the UNWE and Sofia University. The observation lasted for a period of 7 years and was complemented by semi-structured interviews and collecting life histories of the informants. The studied group comprises young people of the so-called *Millennial* generation, born after 1980, and some members of the subsequent *Z Generation*. Additionally, the author used mental mapping as a method to track student group composition, gatherings, movements, visual identification of civic buildings and places and students' participation in the civic events.

I find as a strong aspect of the research the candidate's way of depiction in sufficient detail important components of the study design: timeliness, the origin of the project, way of approaching informants, places of conversation, ways of taking notes, records, ethical dimensions, etc.

I also find as a very indicative and informative analytical tool the method of studying the language of the informants during their talks as well as their social media performance. The

analysis of the informants' emotional status and provided taxonomy categories (Fig.9, p.53) reveal a detailed picture of the youngsters' attitudes, behaviors, and beliefs toward public and civic activities with predominant feelings of indifference, mistrust, and alienation. I think, the emotional strand of the author's analysis definitely has an added value to the deep-insight empirical study conducted.

Other findings I highly appreciate in the thesis are the author's deep insights on the so-called "shurobadzhanashtina" and "zemliachestvo" as types of social networking and creating influential and trustful connections and relationships in the Bulgarian society. As the author points out, these words/concepts are hard to translate into English because they fix a type of inter-dependence and mutuality that are close to nepotism. On the other hand, the author correctly mentions the specificity of both phenomena saying that they comprise "hybrid elements between bonding and bridging capital in Bulgaria" (pp.80-81).

Another interesting finding stemming from the ethnographic observation is the idea about the Flex capital as the fourth component of the social capital structure (fig. 2, p.41). According to the author's definition, it is "a flexible, purpose-specific re-composing of bridging capital circles" (p.99). A more detailed structure of inter-circles and movements in and out within the bridging capital is recognized by the author as an analytical tool to better understand students' socializing practices.

The final conclusions drawn from the empirical evidence look justifiable and well-argued. The author concludes about the low level of engagement of young people with civic life due to a wide range of reasons. Among them, he lists a lack of group leadership, students' low trust level in state and social institutions, including the NGO sector, closed and stable bonding capital, and less stable bridging capital. The family background as a predictor of student civic activity has been proved by the author's observation thus saying that students whose parents are more active in current civic and political events have shown greater interest in civic life. The author defines students' civic activism as sporadic participation in street protests and stop-and-go involvement without sustainability and long-lasting interest and motivation in civic life. He also concludes that the informants showed limited understanding of the concept of "common good" and were not motivated to be involved in NGOs' causes (p.90).

I'm sorry to confess that my personal observations on Bulgarian students in the capacity of being a university teacher for the last 15 years completely match the author's observations and conclusions about the youth's alienation from the political life and lack of motivation to be active citizens.

4. Critical comments

Last, I will pay attention to some not very well-defined points in the Ph.D. thesis.

First, in regard to the references in Bulgarian on the issue of trust as a “cross-cutting dimension of the social capital” I could recommend some additional readings like A. Luleva’s book (2021) *Culture of (dis)trust. Anthropological perspectives*, S. Gutenberg; N. Tilkidjiev’s book collection (Ed). (2010) *Wellbeing and Trust. Bulgaria in Europe, Comparative Analyses 2006/2009*. S. Iztok-Zapad and the data and analyses from the ESS- different waves.

Second, the author refers to the 5 component scheme of civic engagement (Letki, 2003) that comprises understanding and accepting the concept of the “Common Good”, understanding and identifying with the causes promoted in civil society, perceptions of NGO impartiality and effectiveness, transparency of NGO and political party activities and accessibility of civic organizations (p. 67). In spite of the fact that this scheme covers the main forms of civic activity, there are some additional and more spread types of activities like donations, participation in charity campaigns and in public discussion, signing petitions, and participation in consultation processes that are not considered. In this vein, I would recommend the chapter on civic activity with analyses of the NGO sector to be further developed from the perspectives of NGOs’ capacities in terms of financial, human, and expert resources for active involvement in public consultations and in political decision-making both at a national and local level, including also a topic of development of pro-government oriented NGOs ; I would also recommend more references to data from public polls and national surveys that provide representative information on different types of civic activity of ordinary people, as well as on the participation of people in volunteering for different social causes.

Third, in spite of the author’s main focus on the family in young people’s socializing, the school plays a formative role in students’ life by building up civic education and civic literacy for young generations. This aspect has been missed in the analysis

Last, I find a deficit in the anthropological analysis related to a lack of references to the political situation in the country during the years of the author’s observations. Here I mean mainly the rise of the nationalistic and far-right conservative movements and parties on one hand, and trends of increasing Euroscepticism on other hand as part of social-political dynamics in present-day Bulgaria.

CONCLUSION: The dissertation “STUDENTS’ SOCIAL CAPITAL, SOCIAL SPACE, AND CIVIC LIFE IN SOFIA” is an innovative study on the youth’s social capital in Bulgaria. The research is original in producing a new body of knowledge on youth’s beliefs and behaviors in regard to civic life in recent Bulgaria. I will confidently vote to award Mr Lucien Peters the educational and scientific degree of “Doctor” in the scientific specialty “Sociology, Anthropology and Cultural Studies”.

Burgas Free University, Burgas, Bulgaria
23th May 2022

Professor Tatyana Kotzeva, PhD
Member of the Scientific Jury